

1

(a) CG-1b
1b

Matswalô

K34/ 5

Mosadi wa moimana xa a dumelwele xo tšwa ka difatê xo ya leteng dišele. Xe a ile a tšwa xa a sa bowa, o tla bowa mola a belexile. O apara moidišô molaleng. Moidišô ôna o thšetšwe ka thebejaneng. Xe a ya xo thsela noka e kxolo o swanetše xo o thšêla seatleng e koma, le xe a ya xo tsêna motseng o šele, ke xo thibêla makhoma le meriti. Meriti ke bahlôfôxadi, mafahlana le dithula (bana ba xo tšwêla maoto pele), le ba xo mela meno a ka xodimo pele (mašeka). Ngwana ya sa ilêlwang o bônala ka xo ba le makxoma.

Dijô tše moima a sa swanelang xo di ja ke melatša, masui a bodila, mafodi le matšao. Xapê a se ke a nwa metsi kudu. mešomô a ka šoma, xe e se xe a fôkôla. Xa a swanela xo bôna moho, xa a swanela xo tsêna šakeng la dikxomo, xa a swanela xo ja nama ya phôfôlô e rapolletšweng. Xa xo na phapanô kaparong, xe e se xe eba o hwêlwa ke bana kudu, wa apere tlalwana la nakedi kapa tharei. Xa a iletšwe monna, xa xo na molao o mo arolang melokong yabô, o dula xaê. Xe e se ngwetšana, yôna e ya setšetši xa xayô.

O babalêlwa kudu, xa a swanelwa xo kxopišwa, xo thšošwa kapa mokxwa ofe le ofe o ka mo kwišang bohloko, ke motho wa thobêla wa hlompha. Xa a xanelwe le seo a se dumang xe e se xe se se xôna. Monna o swanetše xo mo ilêla a se ke a ya basading ba šelo. Xe a bêlêxa banenyana kapa bašimane fêêla, ba e fetola xa dihlare.

2 Ke ka kotse kapa bolwetši a ka bêlêxang ngwana ya sa hlamatšexeng. Xa xo ka moo ngwana a ka dirwang xore a swane le eo e seng motswadi wa xaxe. Kopanô e tee e emiša mosadi. Monna le xe a ka xana xo byalo matšatši a bošma xa a tsebye xo tsebya dikxwedi. Mosadi wa moima a ka nwa dik dihlare tša xo xodiša ngwana fela tše ka se beng le kotse xo seo a se imilweng. O hlablêlwa lehlaka xa tee mohla a fetwang ke kxwedi ya pele a apešwang moidišô, a ka hlapišwa a šidilwa xe a nee dihlabi. Xa a swanela xo ipôfa xa lobyana dinokeng. Xe a e

tšwa dikxonyeng xa a swanele xo fa motho kxong tša mathômô, o mo fa tša ka xare xa ngata. Matsole a a alafiwa, xe a nee merokelo, (Matswêlê a tšwang masui). Xe lebaka la xo bêtêxa le batametše xa xo lokišwe selô. Sesotho se re "U se ke wa šoxa thari u se wa bôna ngwana." Se imilweng ke mosadi xa se tsebye, xoba ke mošimane kapa ke mosetsana pele xo pêlêxô. Se xopolwa xo ba motho ka kxwedi ya bohlanô.

Mpa e ka nthšwa ka dihlare, ke molato o moxolo, boloi, le xo fihlwa xwa fihlwa motho ya byalo xa a ka tsebya wa lefišwa. Se êpêlwa moo se tšwetseng xona e seng naxeng ka ntlong, e se re naxa ya šilafala. Mosadi ya sentšeng wa alafiwa xore a se ke a senya xapê wa kx lwa. Xo bêtêxêlwa ka ntlong mutêlêng, xo bewa lepheko lwapeng. Babêlôxišî ke bo-mmaxe moima kapa mmaxe monna wa ' xe le meloko e kxaufsi. Xo bewa lepheko lapeng xo tsêna basadi le bana ba sa hlwa ba e tšwa matswêlê xo bôna ngwana xe a see ka lephokong. Xe xo le thata pelexong o nwešwa dihlare fêêla ba ruthêtša metse ba mo thôba, xa xo na mahlale a diatla a ka šomišwaxo.

3

Bothata bo ka hlaxišwa ke bolwetšî melekô le byona boloi kapa xo se ikilele xa monna, xa xo diwe sedimo kapa eng, xe a paletše dihlare ke xo šita. Xe a e hwa a sa tšo bêtêxwa ngwana wa hlôkômêlwa ke makxolwaxô, (mmaxo mmaxê) o onetswa dihlare xore a hlapišwa ba mo thala kapele xo tloxa kxareng xo ya fase ba phutliša ba tse ba ba mo fa mmaxê. A re xe a mo nyanthša a tlotša sehlare seo matsweleng. O sewa ke bîna ba belexišî a ba a tlêma kala ba soa ka phatša ya lehlakanoke e seng mphaka.

Mašalêla a êpêlwa ka xôna ka mo ntlong eo a belexetšweng xo yôna. Mafahlana xa a thabelwe a bolawa xo na semetseng a ba a êpêlwa. Ke bohlola xo bêtêxa mafhlana, ba re motho xa se kxomo. Xo na le leloko le bêtêxang mafahlana. Ngwana ya sa hlamatsexeng o dirwa ke bolwetšî bya batswadi ba xaxe kapa boloi. Motšwetšî o tšwela ntlê ka tšatšî la bone, a ka kopana le monna mola ngwana a abula mola motšwetšî a tswelang ntlê, a ka ya kxonyeng le nokeng le lepheko le a tlošwa.

Pele monna a se se a kopana le mosadi ba a alafiwa. Batho
ba sels

ba šele xa ba dumôlêlwa xo tsêna ka ntlong ya motšwetšî ka xo boifa meriti le makxoma. Ke kalana e welê ba e êpêla mola ba epetšexo mašalêla. Ngwana wa alafiwa a tšwela ntlê ka lônâ tšatsî la bone ba bexa xore ngwana o xwatše xe kalana e wolê. Batho ke xônâ ba ka tlang xo bônâ ngwana.

4

Bosea

Mohla ngwana a e tšwa ntlong xo hlabya thari. Banna ba tla re xe ba apeile sebete yaba ba na ba e šoxa. Basadi le bakxekolo ba tla mantšibowa ba tla ba ja moxodu. Mmaxe ngwana xa a ye le yêna xohle moo a yang. O mo šadiša xaê le molwedi wa xaxe. Le xônâ x xa a ka a ya mahong le menyanyeng o swanetše xore xe a thôma xo mo nyanthša a mo komišê sehlare sa xo thibêla meriti le makxoma. Pudi ya thari e nthšwa ke rraxê ngwana. Ha e le wa pele a bolexetswe xa Ra-kxolwaxê e nthšwa ke yêna, ba re xe ba tliša ngwana ba tla ba rwele byala le hlôxô ya pudi eo. Ba xabô ngwana ba tla tloxa ba dia byala ba iša xa Ra-kxolwaxê ba re ke bya xo ôlêla mmutedi. Ke ka xaê xo nee mokxekolo, ke yêna ya hlôkômêlang lesea xo le lesa le xo le hlapiša, xe a sexo di phêthwa ke mmalo. Mofepi ke wa mosexare. Ka mma lesea a e tšwa kxole o hlôkômêla xo fokotša mekxato pele a se a anyiša ngwana. Ke mma ngwana a se na mekxato a ka alafiwa a thšiša, xe xo padile ngwana 'bo mmaxe a ka mo anthša xe xo molato tlwaêlanô le bana ba bangwê ya dumêllwa. B, keng sa diphapang le dintwa balwedi ke bônâ ba di bônang ba be ba di lamole.

5

Ba tšwang meno ka xodimo ba bitšwa mašeka. Ba be ba bolaiwa. Meno xe a sa tšwe le xe a o tšwa ngwana o apešwa ditsexela molaleng, ba ne ba mo xohla-xohla ka tšônâ marinating xore a tle a se ke a thswenyexa xe a e tšwa meno (baana). Dithsexela ke dikxopana tše tšwang lewatleng. Xe meno a mmabyiša ba bona a hlatša a thšoloxa ke xônâ ba ka mo alafang. Ngwana wa pelo o re xo thswešwa a iswa xa Ra-kxolwaxê, le xo wetšwa o wetsa ke bônâ. Ba tla re xe ba ya xo nmitša ba ya le kxomo. Wa mafêlêlô ke ngwana wa mmaxê. Thšiwana e otlwa xa makxolwa wena. Ngwana a ka rêwa lebitsô lefe le lefe

la byana, a bo Mmapula, Mmaphefô, Mmantwa, Mmamothsábô, Mmatlala, Mmatsatsi, xe e le ngwanana a belexile mohla mekxwa ya maina ao. Basimane ke bo Puleng, Phefô, Mothsabô, Sera, Tlala, Letsatsi etc. Ke maina a byaana. Mohla bana ba rewa maina xo diwa byala, xwa botswa bo Ra-kxolwaxe le meloko ya ba monyana ba rewa maina a xabô bôna, ba rewa ke Rrabô-moxolo. Ke thswanêlô xe ngwana a reêlêlwa makxolwaxê, malomeaxê le ba bang ba meloko yabô, e seng motho fêêla wa tsela. Bana ba ka no rêana maina a sethaka eupya la moreêlêlwa lônâ xa le lahlwe ke lona le lexoloĸ, le basadi le banna ba n'o rêana.

Motswadi a bitša ngwana wa xe ka serêtô a re: Tamela, Phashle, Seroxole etc., ke xo mo xodiša. Baxwera ba re: Marêna mphetô, le monna-mongwê; ke kxodišanô. Maxareng a monna le mosadi wa xaxe kapa wa e mong ba bitšwa ka leina la ngwana byale ka: Mmaxê-Puleng, Mmaxê-Sefakô; Papaxo-Tseke, Papaxê-Teboxo etc. Mosadi mohlang a bekwang o rêwa lebitsô la boxadi, ba re ke Mmaxe Mokêtê. E tlilo ba leina la ngwana ya tla mmêlêxa, ke bitsô leo a tlang xo bitšwa ka lônâ ke bohle, le xe a se a hlwa a e ba le ngwana. Batswadi ba ka bitša ngwana Mmaxe Petlo kapa Papaxe Thšipu ka leina la mainaxe, ke xo mo xodiša. Mosadi xa a bitši monna wa xexr ka lebitsô. Ke moila oo.

END S. 370